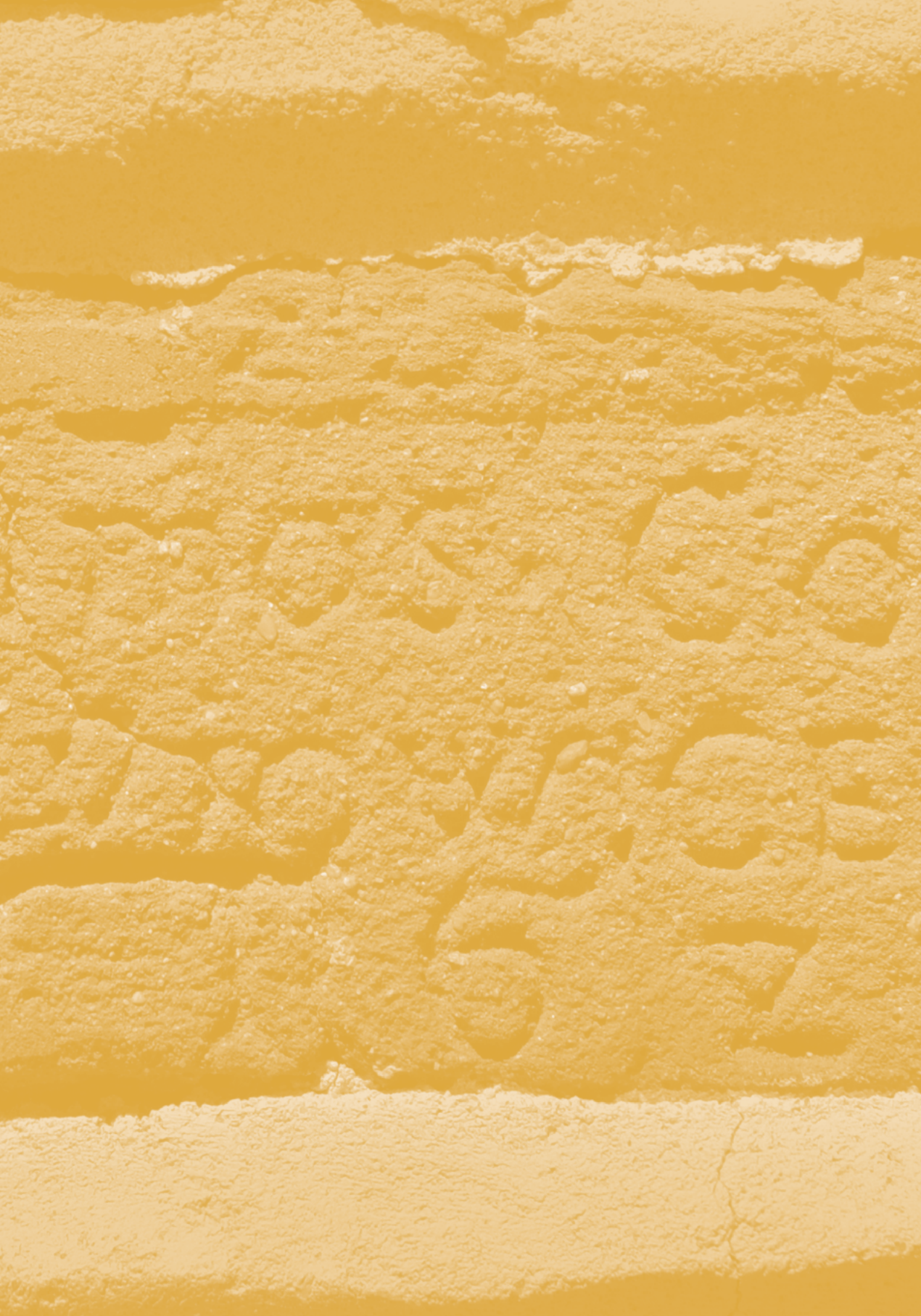

archeologia i historia
ziemi rozprzańskiej

archeologia i historia
ziemi rozprzańskiej

redakcja

Kalina Skóra & Piotr Strzyż

Łódź 2025

Recenzenci

dr hab. Andrzej Janowski, prof. IAE PAN

prof. dr hab. Witold Świątosławski

Wydawnictwo

Instytut Archeologii Uniwersytetu Łódzkiego

Korekta językowa

Karolina Płoska

Korekta techniczna

Jolanta Dybała

Opracowanie graficzne i skład

Joanna Apanowicz

Zdjęcia na okładce i przekładkach

Inskrypcje na ścianach kościoła pw. św. Mikołaja BW w Mierzynie, fot. Kalina Skóra

Wydane ze wsparciem

Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich, Oddział w Łodzi

© Copyright

Wydawca i Autorzy

Wszystkie prawa zastrzeżone

Adres redakcji

90-131 Łódź

ul. Narutowicza 65

ISBN

978-83-969429-8-2

Spis treści

- 7 _____ Słowo od redakcji
- 9 _____ **Monika Troszczyńska-Antosik**
Tomaszowska Ekspedycja Archeologiczna w Mierzynie w latach 1972–1976
- 25 _____ **Beata Sobko, Błażej Muzolf, Ireneusz Marchelak, Wojciech Siciński**
Zarys osadnictwa pradziejowego w rejonie Rozpry w świetle badań
i zbiorów Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi
- 37 _____ **Beata Sobko**
Zabytki krzemienne z Rozpry stan. 2, pow. piotrkowski w zbiorach Muzeum
Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi
- 51 _____ **Magdalena Piotrowska**
Mierzyn, stan. 1, gm. Rozprza. Nowe materiały do poznania kultury
pomorskiej w Polsce Centralnej
- 63 _____ **Tomasz Kurasiński**
Wczesnośredniowieczne cmentarzysko w Lubieniu na tle obrzędowości
pogrzebowej centralnej Polski – specyfika i znaczenie
- 95 _____ **Iwona Nowak, Waldemar Stasiak**
Rozprza – badania Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi
w latach 1963–1966

- 105 _____ **Jerzy Sikora, Piotr Kittel**
 Obraz pełen luk. Grodzisko w Rozprzy po ponad półwieczu badań
 archeologicznych
- 131 _____ **Alicja Szymczak, Jan Szymczak**
 Sprzedaż wójtostwa w Rozprzy w 1373 r. Wojciechowi Golonce. Nowe fakty
- 143 _____ **Kalina Skóra, Piotr Strzyż, Jan Szymczak**
 Bulla antypapieża Jana XXIII z siedziby rycerskiej w Mierzynie
- 165 _____ **Jacek Ziętek**
 Znaleziska monet z okolic Rozprzy i Mierzyna
- 177 _____ **Alicja Piotrowska**
 Wryte przez wieki, czytane przez antropologa – inskrypcje na ścianach
 kościoła pw. św. Mikołaja BW w Mierzynie
- 191 _____ **Maria Baranowska**
 Wybrane rody chłopskie parafii Mierzyn i Rozprza w świetle ksiąg
 metrykalnych i innych źródeł
- 205 _____ **Sebastian Latocha**
 Przystanek Rozprza na Drodze Żelaznej Warszawsko-Wiedeńskiej.
 Przyczynek do mikrohistorii małej stacji kolejowej
- 219 _____ **Afiliacje**

BEATA SOBKO, BŁAŻEJ MUZOLF, IRENEUSZ MARCHELAK, WOJCIECH SICIŃSKI

Zarys osadnictwa pradziejowego w rejonie Rozprzy w świetle badań i zbiorów Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi

**A summary of prehistoric settlement
in the Rozprza region in the light of the research
and collections of the Archaeological
and Ethnographical Museum in Łódź**

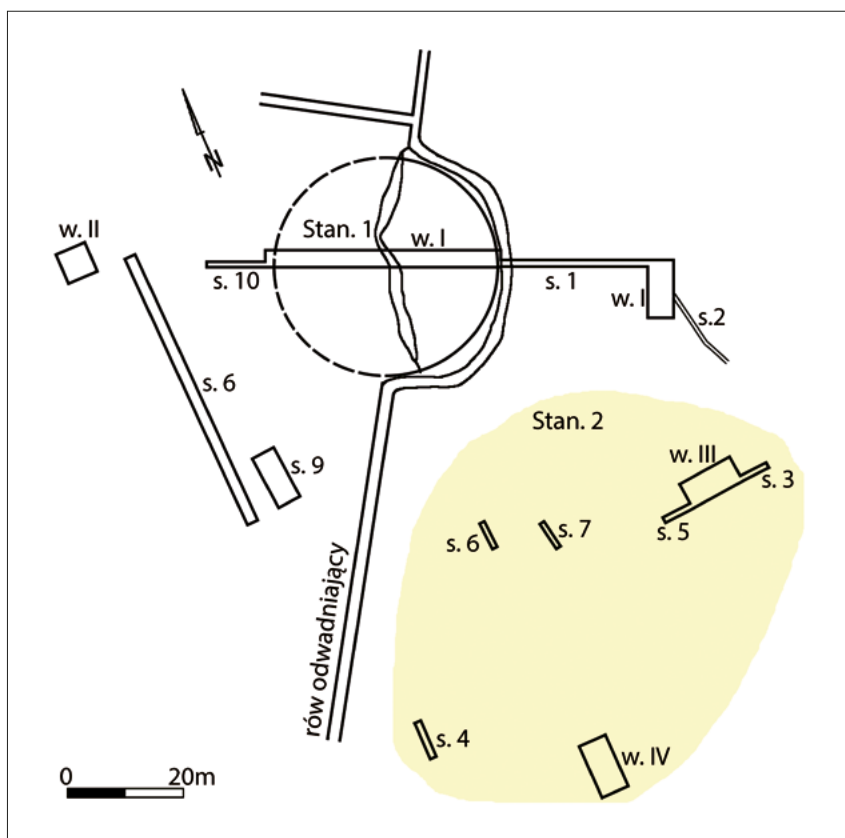
Abstract: The aim of the article is to provide a general outline of the current state of knowledge about prehistoric sites in the Rozprza area based on both archaeological excavations and surface surveys, although the authors have generally focused on the artefacts from the collections of the Archaeological and Ethnographical Museum in Łódź, with a small addition of accidental finds from the discussed area. Thus, this article is not an in-depth discussion of finds, discoveries, and archival research recently carried out by other research teams, i.e., it does not constitute a work with the rank of a full discussion on the history of settlement from prehistoric periods to the modern era. Instead, the paper briefly presents finds from sites belonging to the Stone, Bronze, and Iron Ages, as well as from the Roman Period proving the multi-phase occupation of this region in prehistoric times. The area of the Rozprza commune was, in the years 1982–1985, a part of the so-called Archaeological Survey of Poland (formerly AZP) conducted surface surveys, which resulted in the identification of a number of new archaeological sites, and the results of these studies will be presented in the paper.

Keywords: Rozprza, Stone Age, Bronze Age, Iron Age, Roman Period

Przedstawienie osadnictwa pradziejowego w okolicy Rozprzy jest zadaniem trudnym, co wynika z bardzo skromnego jego rozpoznania w toku przeprowadzonych systematycznych badań archeologicznych. Tę sytuację niejako ujawnia praca Z. Błaszczyka, bazująca na rozpoznaniu terenu w ramach akcji Archeologicznego

Zdjęcia Polski (dalej: AZP), prowadzonej przez archeologów w latach minionych¹. Z tego opracowania wynika, że tylko w samej Rozprzy (AZP, nr obszaru 76–53) zlokalizowano sześć stanowisk archeologicznych: 1 – grodzisko średniowieczne, 2 – osadę średniowieczną wraz z odnotowanymi zabytkami mezolitycznymi, 3 – cmentarzysko kultury pomorskiej, 4 – osadę kultury przeworskiej (?), 5 – drogę i pomost (?) z XII–XIV w. oraz, jako 6 – osadę średniowieczną.

Natomiast poza samą Rozprzą wyróżniono znacznie więcej stanowisk archeologicznych z różnych epok². Spośród nich zostaną omówione głównie te, które były poddane badaniom prowadzonym przez ekipy badawcze organizowane przez Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi (dalej: MAiE). Zaprezentowane zostaną również inne znaleziska pozostające w zasobach MAiE.

Ryc. 1. Lokalizacja stanowisk 1 i 2 w Rozprzy. Źródło: Chmielewska 1982, 161.

¹ Błaszczuk 2000.

² Błaszczuk 2000.

Na pierwszym miejscu należy wymienić badania MAiE w Rozprzy i jej sąsiedztwie. W latach 1963–1964 i w roku 1966 dr Aldona Chmielowska realizowała badania w Rozprzy na stanowiska 1 i 2 (Ryc. 1). Natomiast w sezonach 1987–1989 pod kierunkiem Ewy Niesiołowskiej-Śreniowskiej przeprowadzono badania stanowiska Cieszanowice 4.

Rozpoczynając prezentację materiałów od tych najstarszych, czyli pochodzących ze starszej i środkowej epoki kamienia, trzeba stwierdzić, że na terenie Rozprzy takich zabytków odkryto niewiele.

Ze stanowiska 1 w Rozprzy, badanego ponownie w latach 2015–2016 przez Piotra Kittela oraz Jerzego Sikorę, pochodzi 60 artefaktów krzemiennych, które dotąd nie doczekały się osobnego opracowania i publikacji³. Niemniej, mając możliwość zapoznania się z tym zbiorem, należy stwierdzić, że są to głównie formy niecharakterystyczne w postaci: okruchów, odłupków i ich fragmentów, wykonanych z krzemienia narzutowego i tzw. czekoladowego. Trudno zatem jednoznacznie ustalić, z jakiego okresu chronologicznego pochodzą.

W przypadku liczącego 63 artefakty krzemienne zbioru ze stanowiska Rozprza 2, badanego już w latach sześćdziesiątych XX w. przez Aldonę Chmielowską, charakter zgromadzonych materiałów jest podobny do tego ze stanowiska 1. Zabytki te znajdują się w Dziale Starszej i Środkowej Epoki Kamienia MAiE. Ta grupa znalezisk jest wysoce niecharakterystyczna. Pojedyncze przedmioty krzemienne być może mają mezolityczny rodowód⁴.

Niewiele wiadomo o innych znaleziskach związanych z epoką kamienia w bliższej czy też dalszej okolicy Rozprzy. W przypadku stanowisk rozpoznanych powierzchniowo w ramach AZP odkryto materiały krzemienne w miejscowościach: Łazy Duże (Dąbrówka), Łochyńsko, Łochyńsko-Kolonia, Romanówka, Ignaców oraz Cieszanowice 4⁵. Cztery pierwsze stanowiska prezentują tzw. ślad osadniczy, czyli skupienie najwyżej kilku artefaktów w danym miejscu. Znaleziska z Łazów Dużych, Łochyńska i Łochyńska-Kolonii związane są ze schyłkowym paleolitem, natomiast materiały z Romanówki zinterpretowano jako przynależne do epoki kamienia, bez zawężenia chronologicznego. Stanowisko w Ignacowie zostało określone jako potencjalne obozowisko, jednak bez określenia w karcie AZP jego przybliżonej chronologii⁶.

Stanowisko 4 w Cieszanowicach odkryte zostało w 1985 r. przez Mirosława Szukałę z Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim, a rozpoznane wykopaliskowo

3 Informacja uzyskana dzięki uprzejmości prof. dr. hab. Piotra Kittela.

4 Na ten temat artykuł Beaty Sobko w tym tomie.

5 Błaszczuk 2000, 156–157.

6 Błaszczuk 2000.

w latach 1987–1989 przez Ewę Niesiołowską-Śreniowską z Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Badania ratownicze podjęto na nim w związku z prowadzonym przez mieszkańców pozyskiwaniem piasku wydмовego oraz

Ryc. 2. Wybór ornamentowanych fragmentów ceramiki kultury mierzanowickiej, odkrytych podczas badań w 1988 r. na stanowisku Cieszanowice 4. Autor: B. Sobko.

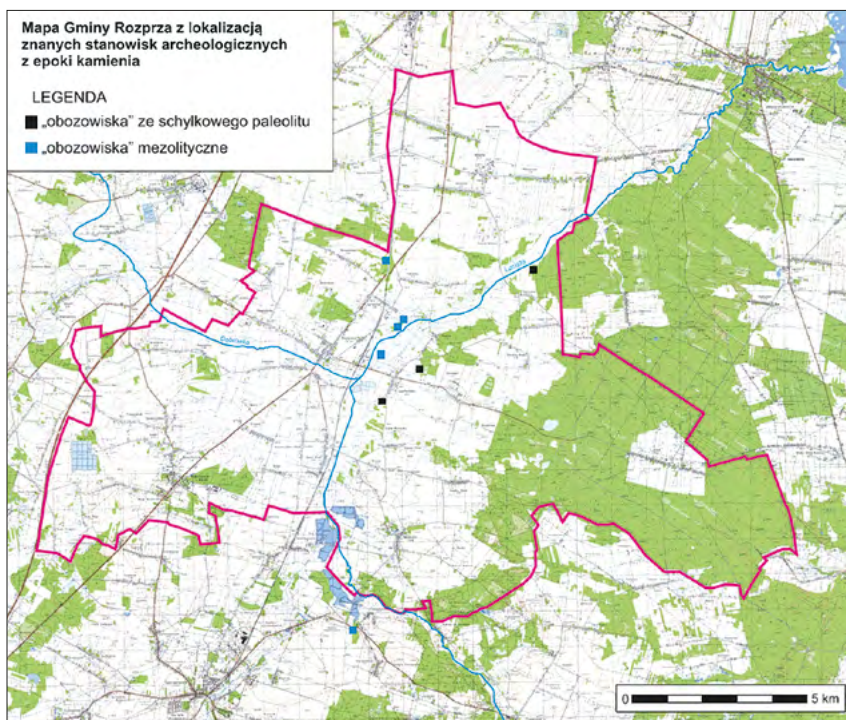
planowanym utworzeniem zbiornika wodnego, co spowodowałoby całkowite zniszczenie stanowiska. W wyniku przeprowadzonych badań odkryto 543 zabytki, z których znaczną ich część stanowiły wyroby krzemienne, w większości z wczesnej epoki brązu. Wśród nich najliczniejsze były odpady poprodukcyjne i półsurowce (odłupki i okruchy) krzemienne, z części których wykonano narzędzia, takie jak drapacze czy noże. Ponadto, niewielkie okruchy i surowiaki były przekształcane w rdzenie wiórowo-odłupkowe, co jest jedną z cech charakterystycznych krzemieniarstwa późnej

fazy kultury mierzanowickiej lub nawet kultury trzcinieckiej. Tę interpretację mogą potwierdzać uzyskane daty radiowęglowe prób pobranych z palenisk z wykopów I/II (Lod 383) 1530 ± 130 BC, IV (Lod 472) 1500 ± 130 BC i IX (Lod 473) 1440 ± 140 BC⁷. W zbiorze znalazły się również drobne fragmenty ceramiki kultury mierzanowickiej z dekoracją w postaci odcisku sznura dwudzielnego⁸ (Ryc. 2), a także pojedyncze otoczaki ze śladami wygładzeń⁹. Pojedyncze wyroby wykonane były z krzemienia tzw. czekoladowego, pozyskiwanego z wychodni zlokalizowanych na obszarze Gór Świętokrzyskich, jurajskiego pochodzącego z Jury Krakowsko-Częstochowskiej oraz z niedużych bryłek krzemienia narzutowego o pochodzeniu lokalnym. Stanowisko 4 w Cieszanowicach ma charakter wielokulturowy. Część przedmiotów reprezentuje późnomезolityczną kulturę chojnicko-pieńkowską. Do typowo mezolitycznych wyrobów, wiązanych z tą jednostką, należą: niewielkich rozmiarów wiórki, dwa mikrolityczne rdzenie wiórowe, jeden mikrorylec oraz pięć zbrojników (trzy trójkąty, jeden tylczak oraz fragment mikroretuszowanego wiórka, być może trapezu). Odkryto także kilka stosunkowo dużych wiórów z krzemienia czekoladowego i jurajskiego, po części z retuszem użytkowym. Nie jest jednak

⁷ Papiernik 1994, 48.

⁸ Niesiołowska-Śreniowska 1988, 9.

⁹ Papiernik 1994, 41.

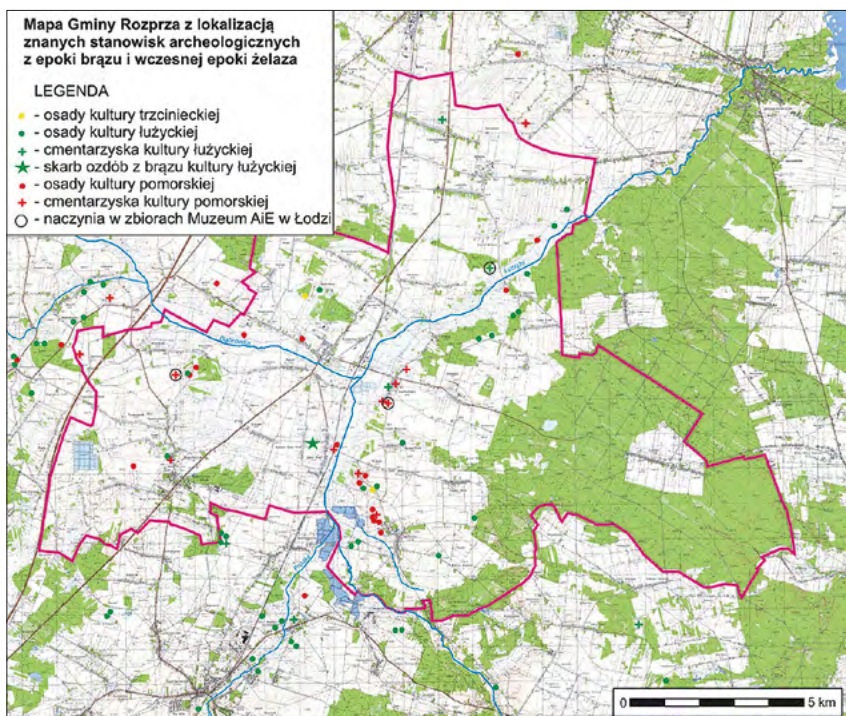

Ryc. 3. Mapa gminy Rozprza z lokalizacją znanych stanowisk z epoki kamienia. Autor: B. Muzolf.

możliwe określenie ich pozycji chronologicznej¹⁰. Prawdopodobnie są to pozostałości innej niż mezolityczna czy wczesnobrązowa aktywności ludzkiej. Być może częściowo jest to wytwórstwo schyłkowopaleolityczne, o czym świadczyć może obecność pojedynczych wiórów odbitych od rdzeni dwupiętowych. Z kolei kilka regularnych średniej wielkości wiórów, oddzielonych od starannie przygotowanych rdzeni jednopiętowych, może być neolitycznym akcentem, nierejestrowanym, jak dotąd, w rejonie Rozprzy¹¹. Jednak ani schyłkowopaleolitycznych dwupiętowych rdzeni wiórowych, ani neolitycznych jednopiętowych rdzeni wiórowych nie notowano na tym stanowisku. Niemniej, poza tą częścią inwentarza z Cieszanowic stan. 4, trudno jednoznacznie określić, czy wystąpiły także inne ślady bytności społeczeństw z młodszej epoki kamienia w rejonie Rozprzy. Najpewniej taki stan rzeczy wynika ogólnie z niedostatecznego rozpoznania stanowisk tego typu na Ziemi Rozprzańskiej, niż z zupełnego braku osadnictwa neolitycznego (Ryc. 3).

¹⁰ Papiernik 1994, 48–49.

¹¹ Papiernik 1994, 40–59.

Ryc. 4. Mapa gminy Rozprza z lokalizacją znanych stanowisk z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza. Autor: B. Muzolf.

Stanowiska archeologiczne określone chronologicznie jako pochodzące z epoki brązu i wczesnej epoki żelaza rozpoznano głównie w trakcie badań powierzchniowych realizowanych w ramach AZP (Ryc. 4). W zbiorach MAiE znalazły się pojedyncze przedmioty pochodzące z przypadkowych odkryć w miejscowościach: Kolonia-Milejów, Łochyńsko, Nowa Wieś oraz Wroników¹². Z Kolonii-Milejów pochodzi datowany na HaD (620–550/530 lat p.n.e.) fragment naczynia zdobionego odciskami poprzecznie żłobkowanego naszyjnika, co jest charakterystyczne dla społeczności łużyckich pól popielnicowych, dawniej określanej ogólnie jako kultura łużycka¹³ (Ryc. 5).

Jednym z bardziej istotnych odkryć w rejonie Rozprzy, jednak nieznanym się w zasobach MAiE, jest skarb ozdób brązowych z Nowej Wsi, znaleziony przez Alberta Kaniowskiego i Patryka Wnuka¹⁴. Depozyt datowany na

¹² Błaszczak 2000, 156–157.

¹³ Muzolf 2021, 86.

¹⁴ Wojna 2016.

Ryc. 5. Fragment naczynia z ornamentem odciskany naszyjnikami poprzecznie żłobkowanym z Kolonii-Milejów. Ilustracja z karty katalogowej zabytku z kolekcji Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.

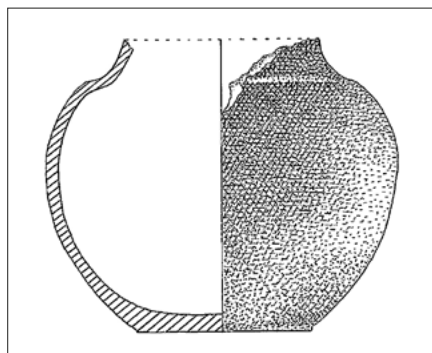
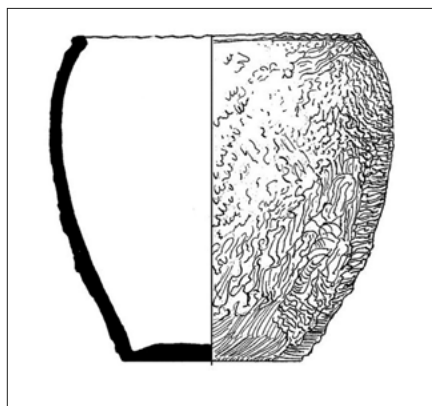
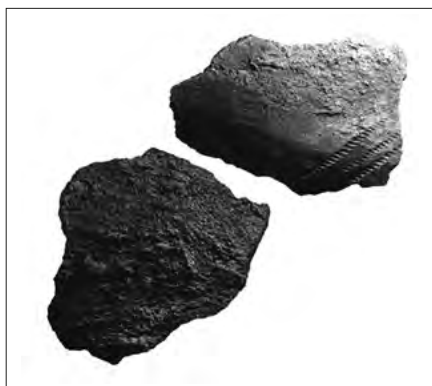
Ryc. 6. Naczynie z karbowaną krawędzią z Łochyńska. Ilustracja z karty katalogowej zabytku z kolekcji Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.

Ryc. 7. Urna kultury pomorskiej z Wronikowa. Ilustracja z karty katalogowej zabytku z kolekcji Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi.

fazy HaC/D (660/620–550/530 lat p.n.e.) jest jednoznacznie wiązany ze społecznością łuzycznych pól popielnicowych. Zbiór składa się z bransolety wykonanej z pręta skośnie żłobkowanego, z rozklepanymi i zawiniętymi w uszko zakończeniami, trzech faler zdobionych punktowym nakłuwaniem i 16 rurkowatych ozdób karbowanych, które najpewniej były nawleczone na ramię. Dwie ostatnie kategorie zabytków stanowią elementy uprząży końskiej¹⁵. Analogiczne znalezisko stanowi np. skarb z Cierpic, stan. 17 w okolicy Torunia¹⁶.

Natomiast w zbiorach naszego Muzeum znajduje się naczynie z karbowaną krawędzią, pochodzące z Łochyńska. Reprezentuje ono kulturę pomorską (Ryc. 6). Z tą samą jednostką kulturową wiąże się popielnica ze zniszczonego grobu z cmentarzyska ciałopalnego (?) odkryta we Wronikowie (Ryc. 7). Te dwa pojedyncze znaleziska trafiły do zbiorów MAiE w latach pięćdziesiątych–sześćdziesiątych XX w. jako dary przekazane przez ich odkrywców.

Innym, szczególnie cennym z naukowego punktu widzenia jest stanowisko Mierzyn¹⁷. Pierwsze badania wykopaliskowe na zlecenie Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków

¹⁵ Zabytki te znajdują się w Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim. Szczegółowe informacje przekazane przez Jacka Ziętka, za co serdecznie dziękujemy.

¹⁶ Zdziebłowski 2020.

¹⁷ Jadczykowa 1975, 173.

w Łodzi¹⁸, którymi kierował Marcin Gąsior z ramienia Muzeum w Tomaszowie Mazowieckim (potem Muzeum Okręgowego w Piotrkowie Trybunalskim), przeprowadzono w 1972 r.¹⁹ Przedmiotem badań było cmentarzysko ciałopalne kultury pomorskiej z wczesnego okresu lateńskiego, datowane między VI a III/II w. p.n.e.²⁰, na którym odkryto obiekty sepulkralne obejmujące groby popielnicowe, skrzynkowe i jamowe²¹. W ramach czteroletniej kampanii wykopaliskowej (1972–1976) odkryto 123 obiekty grobowe z głównie jednopopielnicowymi pochówkami ciałopalnymi, m.in. w kamiennych obstawach. W skład wyposażenia grobowego wchodziły popielnice o zróżnicowanych formach²² oraz, w niewielkiej liczbie, przedmioty metalowe w postaci drobnych ozdób. Według autora badań, Marcina Gąsiora, część stanowiska uległa zniszczeniu wskutek budowy drogi, wkopów rabunkowych i eksploatacji piasku. Szacuje się, że na cmentarzysku mogło znajdować się aż 150 obiektów o charakterze funeralnym²³. Jest to największe cmentarzysko ludności kultury pomorskiej w Polsce Środkowej²⁴.

Znaleziska datowane na epokę żelaza i okres wpływów rzymskich w rejonie Rozpry są dość ubogo reprezentowane i stanowią często jedynie ślady osadnicze, naniesione w arkuszach AZP. Warto zwrócić uwagę na charakterystyczne rozlokowanie tychże stanowisk archeologicznych, koncentrujących się wzdłuż rzeki Łuciąży i jej dopływów, których bieg w pradziejach zapewne był nieco inny niż współcześnie (Ryc. 8). Najważniejszym z odkryć z tej epoki jest osada (stan. 1) i współczesne jej cmentarzysko (stan. 2) kultury przeworskiej w Mierzynie-Grobli. Zostały one rozpoznane wykopaliskowo w 1968 r. przez Ewę i Andrzeja Wójcików (stan. 1), a w latach 1972–1977 (stan. 2) przez Marcina Gąsiora i Edwarda Ćwierbaka. Na cmentarzysku zarejestrowano 84 groby. Trudno oszacować pierwotny rozmiar nekropoli – zakłada się, że do 50% grobów mogło ulec zniszczeniu w wyniku budowy drogi oraz przez pozyskiwanie piasku z wydmy przez mieszkańców pobliskiej okolicy²⁵. Cmentarzysko użytkowane było od odcinka B2b do fazy C1²⁶.

18 Gąsior 1973, 101.

19 Gąsior 1974, 122.

20 Piotrowska 2023.

21 Gąsior 1975, 109–110.

22 Piotrowska 2023.

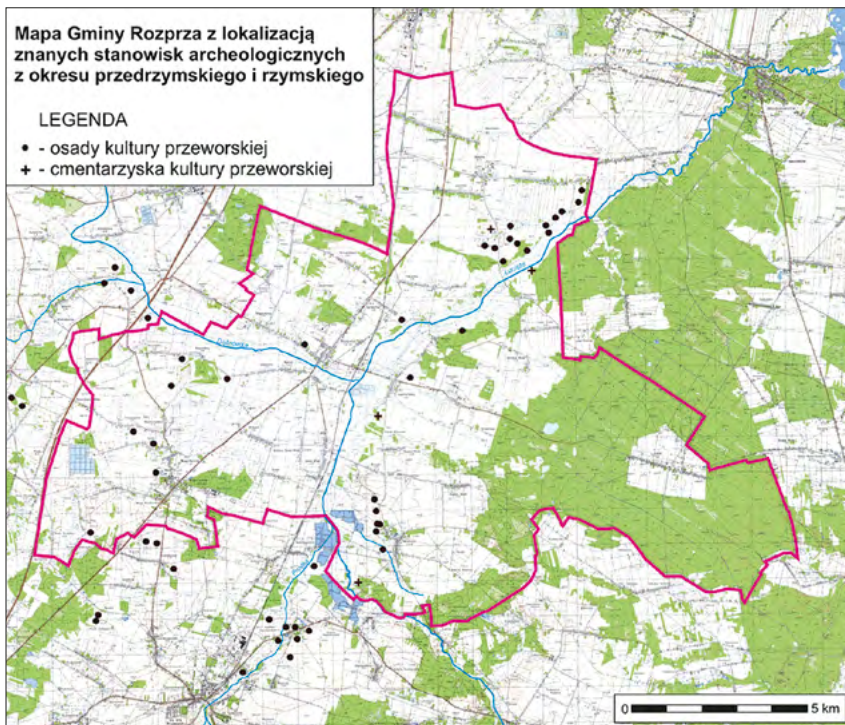
23 Gąsior 1977, 111.

24 Piotrowska 2023.

25 Skóra 2023.

26 Trudno jednoznacznie ocenić, czy młodszą metrykę (C2-D) mogą mieć zespoły grobowe zawierające metalowe okucia wiader, Ziętek 2004, 50.

Wśród elementów wyposażenia grobowego znalazły się m.in. elementy stroju, ozdoby, militaria i akcesoria związane z włókiennictwem. Na uwagę zasługują także znaleziska glinianej figurki i miniaturowej tarczy ze stopu miedzi²⁷.

Ryc. 8. Mapa gminy Rozprza z lokalizacją znanych stanowisk z okresu przedrzymskiego i rzymskiego. Autorzy: W. Siciński, B. Muzolf.

Ryc. 9. Obszary AZP na obszarze gminy Rozprza wraz z ich numeracją.

		74-53	74-54	
75-52	75-53	75-54	75-55	
76-52	76-53	76-54	76-55	
77-52	77-53	77-54	77-55	
78-52	78-53	78-54	78-55	

²⁷ Ziętek 2004, 24–80.

Podsumowanie

Do zlokalizowania wielu stanowisk archeologicznych w okolicy Rozprzycz przyczyniły się głównie badania, które miały miejsce w ramach AZP w latach osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych XX w. (Ryc. 9). Tylko w niewielkim stopniu zostały one rozpoznane wykopaliskowo. Prace w tym rejonie zawdzięczamy pracownikom MAiE, Muzeum w Piotrkowie Trybunalskim i Tomaszowie Mazowieckim. Współcześnie najszerzej zakrojone badania zrealizował na stanowisku 1 w Rozprzycz, w latach 2013–2017²⁸ zespół badaczy z Uniwersytetu Łódzkiego. Dotyczą one jednak epok młodszych²⁹. Ziemia Rozprzańska wymaga kompleksowych badań archeologicznych, zarówno nieinwazyjnych, jak i wykopaliskowych, prowadzonych według najnowszych metod i o charakterze interdyscyplinarnym. Tylko takie działania pozwolą poszerzyć wiedzę z zakresu epok przedhistorycznych Rozprzycz i jej najbliższego regionu.

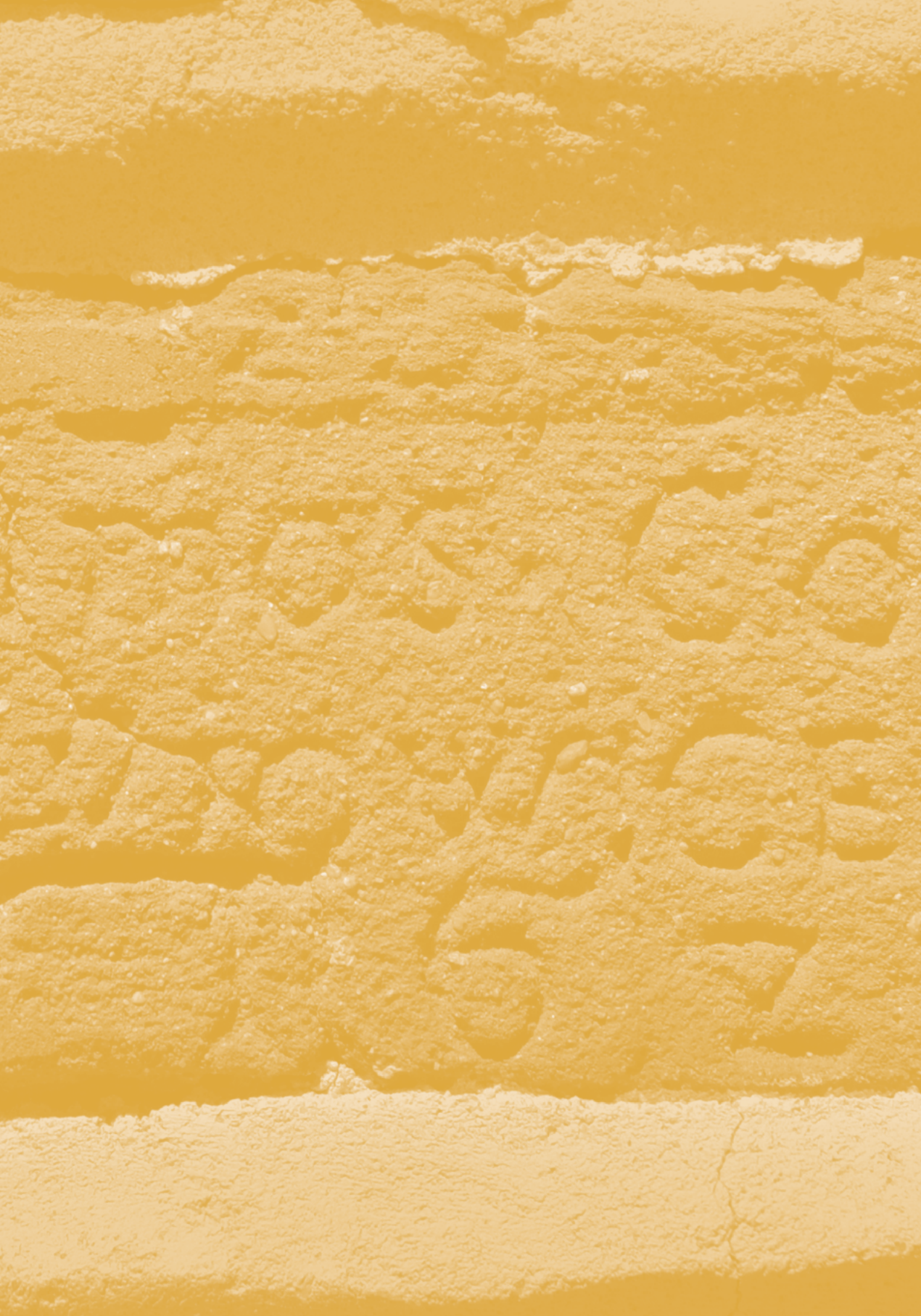
Bibliografia

- Andrzejewski A., Sikora J. 2017. *Grodziska wczesnośredniowieczne Polski środkowej. Archeologiczne badania nieinwazyjne z lat 2013–2016*. Łódź.
- Błaszczak Z. 2000. *Archeologiczne Zdjęcie Polski w województwie piotrkowskim. Katalog stanowisk*. Piotrków Trybunalski.
- Chmielewska A. 1966. *Z badań nad wczesnośredniowiecznym kompleksem osadniczym w Rozprzycz, pow. Piotrków Trybunalski*. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna” 13, 249–266.
- Chmielewska A. 1982. *Rozprza we wczesnym i późnym średniowieczu*. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna” 29, 159–206.
- Gąsior M. 1973. *Mierzyn, pow. Piotrków Trybunalski stanowisko 1*. „Informator Archeologiczny”. Badania rok 1972, 101–102.
- Gąsior M. 1974. *Mierzyn, pow. Piotrków Trybunalski stanowisko 1*. „Informator Archeologiczny”. Badania rok 1973, 122–123.
- Gąsior M. 1975. *Mierzyn, pow. Piotrków Trybunalski stanowisko 1*. „Informator Archeologiczny”. Badania rok 1974, 109–110.
- Gąsior M. 1977. *Mierzyn, pow. Piotrków Trybunalski stanowisko 1*. „Informator Archeologiczny”. Badania rok 1976, 111–112.
- Jadczkowska I. 1975. *Kultura wschodniopomorska i kultura grobów klozowych w Polsce środkowej*. „Prace i Materiały Muzeum Archeologicznego i Etnograficznego w Łodzi. Seria Archeologiczna” 22, 167–194.

²⁸ Andrzejewski, Sikora 2017, 176.

²⁹ Sikora, Kittel 2017.

- Muzolf B. 2021. *Kompleks osadowo-sepulkralny z doby pól popielnicowych*. W: D. Płaza (red.), *Wielokulturowy kompleks osadniczy na stanowisku 1 w miejscowości Dzierzgówek, gm. Nieborów, pow. Łowicz*. Łódź, 86–329.
- Niesiołowska-Śreniowska E. 1988. *Cieszanowice, gm. Gorzkowice, woj. piotrkowskie, st. 4*. „Informator Archeologiczny”. Badania 1987, 9.
- Papiernik P. 1994. *Wielookresowe stanowisko 4 w Cieszanowicach, gm. Gorzkowice, woj. Piotrków Trybunalski*. „Łódzkie Sprawozdania Archeologiczne” 1, 39–62.
- Piotrowska M. 2023. *Mierzyn, st. 1. Największe cmentarzysko kultury pomorskiej w Polsce Centralnej?* Poster prezentowany podczas konferencji „Archeologia i historia Ziemi Rozprzańskiej” w dniu 18.05.2023. Rozprza.
- Sikora J., Kittel P. 2017. *Wczesnośredniowieczny gród w Rozprzy pod Piotrkowem Trybunalskim. Badania multidyscyplinarne*. Dostęp on-line: 03.11.2023. Źródło: www.archeologia.uni.lodz.pl.
- Skóra K. 2023. *Cmentarzysko społeczności kultury przeworskiej w Mierzynie-Grobli*. Poster prezentowany podczas konferencji „Archeologia i historia Ziemi Rozprzańskiej” w dniu 18.05.2023. Rozprza.
- Wojna K. 2016. *Skarb za domem. Dwaj mieszkańcy gm. Rozprza wykopali zabytek archeologiczny*. Dostęp on-line: 16.11.2023. Źródło: www.piotrkowtrybunalski.naszemiasto.pl.
- Zdziebłowski S. 2020. *Cierpice – unikatowe odkrycie – uprzęż końska sprzed ponad 2,5 tys. lat*. Dostęp on-line: 13.11.2023. Źródło: www.naukawpolsce.pl.
- Ziętek J. 2004. *Cmentarzysko kultury przeworskiej w Mierzynie-Grobli, stan. 2, gm. Rozprza, woj. Łódzkie*. W: M. Olędzki, J. Skowron (red.), *Kultura przeworska: odkrycia – interpretacje – hipotezy*. Łódź, 24–85.

Afiliacje

Maria Baranowska

badaczka niezależna

<https://orcid.org/0000-0002-2158-520X>

Piotr Kittel

Wydział Nauk Geograficznych UŁ, Katedra Geologii i Geomorfologii

<https://orcid.org/0000-0001-6987-7968>

Tomasz Kurasiński

Instytut Archeologii i Etnologii PAN, OBDT w Łodzi

<https://orcid.org/0000-0002-8158-1104>

Sebastian Latocha

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ

<https://orcid.org/0000-0003-4226-9131>

Ireneusz Marchelak

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

Błażej Muzolf

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

Iwona Nowak

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

Alicja Piotrowska

Instytut Etnologii i Antropologii Kulturowej UŁ

<https://orcid.org/0000-0001-7619-1585>

Magdalena Piotrowska

Instytut Archeologii i Etnologii PAN, OBDT w Łodzi

<https://orcid.org/0000-0002-8774-2052>

Wojciech Siciński

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi
<https://orcid.org/0000-0002-2688-9253>

Jerzy Sikora

Instytut Archeologii UŁ
<https://orcid.org/0000-0003-4494-2983>

Kalina Skóra

Instytut Archeologii i Etnologii PAN, OBDT w Łodzi
<https://orcid.org/0000-0002-3197-6060>

Beata Sobko

Wojewódzki Urząd Ochrony Zabytków w Łodzi
<https://orcid.org/0009-0002-1190-493X>

Waldemar Stasiak

Muzeum Archeologiczne i Etnograficzne w Łodzi

Piotr Strzyż

Instytut Archeologii UŁ
<https://orcid.org/0000-0001-6846-159X>

Alicja Szymczak

Instytut Historii UŁ / Plichtów
<https://orcid.org/0000-0001-7238-3993>

Jan Szymczak

Instytut Historii UŁ / Plichtów
<https://orcid.org/0000-0003-0705-4450>

Monika Troszczyńska-Antosik

Muzeum Sztuki w Łodzi
<https://orcid.org/0009-0006-5980-5622>

Jacek Ziętek

Archiwum Państwowe w Piotrkowie Tryb.
<https://orcid.org/0000-0002-7112-4436>